

лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М. : Изд-во ин-та общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.; ¹²Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.; ¹³Паршин А. Теория и практика перевода / А. Паршин. – М. : Русск. яз., 2000. – 161 с.

Список умовних скорочень назв джерел

ДХ – Драй-Хмара М. П. Демон // Драй-Хмара М. П. Вибране / Упоряд. Д. Паламарчука, Г. Кочура; Передм. І. Дзюби. – К. : Дніпро, 1989. – С. 221-256.

ЕСЛУМ – Етимологічний словник української мови. В семи томах. – К. : Наук. думка, 1982-2006 (т. 5).

МАС – Словарь русского языка : В 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз. – М. : Русск. яз., 1981 –

МЛ - Лермонтов М. Ю. Демон. Восточная повесть // Лермонтов М.Ю. Сочинения в двух томах. Том первый. – М. : Правда, 1988. – С. 555-583.

РУС – Русско-украинский словарь : [В 3 т.] / АН УССР, Ин-т языковедения им. А. А. Потебни. – К. : Наук. думка, 1969.

СУМ – Словник української мови : [В 11 т.]. – К. : Наук. думка, 1970-1980.

УРС – Українсько-російський словник : [В 3 т.] / АН УССР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1953-1963.

Домилівська Л.В., асп.

ПРОБЛЕМА РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕСТЕТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ Ю. ЯНОВСЬКОГО КРИЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОМІНАНТ ІДІОСТИЛЮ

У статті розглядається проблема розуміння авторської художньої свідомості в контексті аналізу мовних домінант ідіостилю письменника. Зокрема, досліджено мовносимвольний простір ідіостилю Ю. Яновського (на прикладі символу "жінка") в аспекті інтерпретації авторського тексту.

Ключові слова: ідіостиль, мовна особистість, мовна домінанта, мовний символ.

This article deals with theoretical problems of understanding art author's consciousness through the analysis of individual language dominants. This research work represents Y. Yanovsky's individual symbolic area (as example, we analyse symbol "woman"). This approach helps us to search interpretative functions of author's text.

Key words: individual style, language personality, language dominant, language symbol.

В статье рассматривается проблема понимания авторского художественного сознания в контексте анализа языковых доминант идиостиля писателя. В частности, исследовано лингвосимвольное пространство идиостиля Ю. Яновского (на примере символа "женщина") в аспекте интерпретации авторского текста.

Ключевые слова: идиостиль, языковая личность, языковая доминанта, языковой символ.

Початок ХХ ст. означив новий епістемічний пошук у філологічних дослідженнях, адже "у фокусі уваги лінгвістів опинилася реально функціонуюча мова"¹. Відповідно, звідси й поглиблений інтерес до психологічних засад мови, актуалізованих у таких детермінантах, як творчий характер мови, естетична функція, спрямованість на самопізнання та ін. Саме тому **актуальним** видається лінгвостилістичний аспект дослідження авторського тексту, який є пріоритетним серед мовознавчих проблем ХХІ ст. і водночас спирається на лінгвістичну традицію. Насамперед згадаємо діяльність Празького лінгвістичного гуртка – за колом опрацьованих ідей філологічного спадкоємця Московської лінгвістичної школи, – логічним продовженням дослідницького вектору (з акцентуацією на пояснювальній мовній здатності) якого стали не лише українські мовознавчі студії, а й загальнослов'янські.

У нашій праці використано як **власне лінгвістичні**, так і **загальнонаукові методи**: зокрема, описовий метод, ряд інтерпретативних методик, що зумовлюють залучення загальнонаукових методів аналізу, синтезу й узагальнення, метод кількісних підрахунків, який став підґрунтям об'єктивзації дослідження, семантичний і функціонально-стилістичний.

Матеріалом дослідження є художні тексти Юрія Яновського, в яких проаналізовано мовно-стилістичні конструкції на позначення символу **жінка**, що скорельовано з визначеним предметом нашого дослідження.

Теоретична цінність дослідження полягає у вперше здійсненому в категоріях лінгвостилістики аналізі мовних конструкцій, що реалізують функціонування символу **жінка** в ідіостилі Юрія Яновського як репрезентативній формі авторського вербалізованого світовідчуття. Відповідно до означеної наукової інтерпретації залучаються екстра- й інтралінгвальні критерії функціонування мовносимвольних одиниць, розглядаються продуктивні для ідіостилію Юрія Яновського процеси символізації мовних одиниць із семантикою **жінка**, що зумовлює, на нашу думку, появу "обертонних смислів" та їх константність у вербалізованому художньому мисленні Юрія Яновського.

Скорельованим із визначеними аспектами дослідження є поняття "мовної особистості" – тієї наскрізної ідеї, що, "як свідчить досвід її аналізу та опису, пронизує всі аспекти дослідження мови й водночас руйнує межі між дисциплінами, які вивчають людину, оскільки не можна досліджувати людину поза її мовою"². Ідея пізнання людини, її внутрішніх інтенцій, ґрунтуючись на аргументації проблеми, сформульованої насамперед В. фон Гумбольдтом, О. Потебнею (ідея про "внутрішню форму слова", хоча й з відомою невизначеністю, неоднозначністю термінологічного ряду), Г. Шпетом та ін., була вербалізована у сформульованій Е. Косеріу наприкінці минулого століття лінгвокогнітивістській парадигмі (зокрема, його робота "Людина та її мова" 1985 р.). Зважаючи на актуальність заявленої проблематики, думка про дослідження

особистості через її мову здобула активне продовження у слов'янській лінгвістиці, репрезентованій етапними, стосовно свого значення у розвитку наукових ідей, працями Р. Будагова ("Людина та її мова"), Е. Новака ("Мова та особистість"), Ю. Караулова ("Російська мова та мовна особистість") та ін. Зрозуміло, що для обґрунтування концептуальних засад лінгвостилістичного вивчення домінантних характеристик мовної особистості особливої ваги набули ідеї (запропоновані Н. Арутюновою, А. Вежицькою, Т. Вендіною, І. Голубовською та ін.) про реконструкцію етнічної мовної свідомості, які залишаються одним із найменш досліджених питань не тільки у стилістиці, але і в сучасній історичній лінгвістиці.³ Аналогічна тенденція простежується і в дисертаційних дослідженнях останніх років. Зокрема, пошуком відповіді на питання реконструкції авторської мовної особистості позначені роботи Т. Радзівської, Т. Пшеніної, Л. Іванової, Т. Должикової та ін.

Аналізуючи проблему мови як феномену, який пов'язаний із концептами етнічної ідентичності, індивідуальною сутністю людини, Т. Ковалевська вказує, зокрема, на те, що "антропоцентрична скерованість сучасної наукової парадигми зумовлює необхідність об'єднання різноманітних видів знання для пояснення мови як поліфункціонального феномену людської свідомості, в якому сконцентровано концептуальну інформацію, пов'язану з ментальною інтеріоризацією довкілля особистістю і соціумом"⁴. Таким чином, наголошується на інтегрованому характері розв'язання проблеми експлікаційної сутності категорії "мовна особистість", і, відповідно, дослідженні питань авторського ідіостилу загалом. Зважаючи на окреслений вектор орієнтованості сучасного лінгвістичного пошуку, надзвичайно актуальними видаються питання, пов'язані з аналізом мовної особистості у зв'язку з ідіостильовими домінантами, що дозволяють сконцентруватися на проблемі пояснювальної мовної здатності в інтерпретації функціонування контекстних домінант мовотворчості художника слова.

Розв'язання проблеми реалізації мовної особистості в лінгвостилістичному аспекті узгоджується, таким чином, із системною репрезентацією ідіостильових домінант в

авторському тексті, адже "за кожним текстом стоїть мовна особистість, яка володіє системою мови"⁵.

Питання аналізу мовної особистості ототожнюється також із окресленням меж і встановленням понятійної чіткості у дослідженні мовної домінанти ідіостилю письменника. Слушним, на нашу думку, є зауваження А. Моклиці щодо специфіки функціонування мовної домінанти в ідіостилі польських модерністів: "Однозначних і чітких критеріїв визначення мовної домінанти немає"⁶. Дослідниця постулює думку про те, що відповідь на питання про природу мовної домінанти слід шукати в самій тканині художнього тексту (особливо, коли йдеться про твір прозовий). Відповідно, у нашому дослідженні функціонування мовної домінанти в контексті ідіостилю Ю. Яновського актуалізується у відповідності до майже аксіоматичного Соссюрівського розуміння "мови як системи" (щодо її функціонування – також системи репрезентацій), оскільки корпус текстів письменника дає змогу встановити, проаналізувати специфіку відношень і зв'язків між одиницями мовного рівня і міжрівневих зв'язків. За такої логіко-теоретичної ситуації, принциповим видається положення про те, що "функцію мовної домінанти можна визначити тільки в контексті художнього цілого"⁷.

Цікаво, що лінгвістичні параметри аналізу мовної домінанти ґрунтуються не лише на частотності функціонування символу (що розуміється нами безпосередньо як мовна домінанта ідіостилю Ю. Яновського), а швидше на семантико-стилістичному навантаженні мовного символу в текстах митця, його пояснювальній здатності щодо пізнання естетичної свідомості майстра слова, найпотаємніших інтенцій Ю. Яновського.

На наш погляд, дослідження функціонування мовного символу в контексті твору дає репрезентативний матеріал, скорельований із метою й завданнями аналізу лінгво-естетичної природи домінанти ідіостилю Ю. Яновського, адже "...йдеться не стільки про семантику, скільки про певну естетичну категорію"⁸.

Зокрема, одним із центральних мовних символів ідіостилю Ю. Яновського є образ **жінки**, що увиразнюється в текстах

письменника стильовою маркованістю і, таким чином, дає змогу дослідникові означити оцінні авторські критерії щодо аналізованої мовної домінанти. Показовою в дослідженні природи мовного символу **жінка** в ідіостилі Ю. Яновського є його оказіональність (адже ознак мовної домінанти окреслена категорія набуває лише у функціональному "просторі" художніх текстів Ю. Яновського, у той час як у загальномовній системі лексико-семантичне утворення є стилістично нейтральним).

Важливими для інтерпретації семантики символу **жінка** в мовотворчості Ю. Яновського є, на наш погляд, епітетні характеристики, які зумовлюються контекстом. Зокрема, мовна домінанта **жінка** здобувається в авторській естетичній свідомості на оцінні маркери: **чудесна, невідома, романтична, красива, гарної вроди** ("*Я відчуваю насолоду, милуючись чудесною жінкою*" [ЮЯ, II, 19]; "*Невідому дівчину з вулиці я зробив би романтичною*" (ЮЯ, II, 23); "*розпутна красива жінка*" [ЮЯ, II, 38]).

Ідіостилістична семантика символу дозволяє, отже, інтерпретувати естетичну свідомість Ю. Яновського як романтичну, де мовний символ **жінка** здобувається на високий вияв гідності: "*Жінку треба вміти понести на руках. Не боятися ніколи помилок, бо той, хто боїться, швидко старіє, і в нього холоде голова. Йому годі шукати повноти життя, йому досить тої молодості, що є попереду й є навкруги, - він не бачить.*" [ЮЯ, II, 34-35]; "*З нею мені захотілося погуляти по вулицях, міцно притиснувши до себе її лікоть. Вона трималася так, ніби їй шлейф несли пажі.*" [ЮЯ, II, 37] Окрім того, жінці завжди потрібен імпульс: "*Завше кожній жінці потрібен імпульс. Щоб був такий мужчина, а коли нема його, тоді треба жити - як усі живуть зовнішньо. Просто.*" [ЮЯ, II, 73] Звідси нове, авторське тлумачення мовного символу **жінка** - людини, яка прагне жити "повно": в гармонії з зовнішнім та внутрішнім світами.

Відповідно, семантика символу **жінка** виявляється насамперед у семантико-стилістичній оцінці "**романтична красива особистість**", на що, до речі, вказує й екстралінгвальна мотивація формування естетичної свідомості митця, адже "...жодне

дослідження в галузі сприйняття й побудови тексту не можна визнати задовільним, якщо в його основу не буде покладено ідею взаємодії лінгвістичних знань зі знаннями про світ..."⁹. Так, у записних книжках Ю. Яновського знаходимо наступні вагомні для нашого дослідження рядки: "Я дуже любив осипати жінок надзвичайною увагою і теплістю. Так садівник вирощує дерева" [ЮЯ, V, 257]. Тому функціонування символу жінка в ідіостилю Ю. Яновського, що відображає авторську естетичну свідомість, є швидше цілком закономірним, аніж випадковим.

Виокремлюючи означений символ у мовотворчості письменника і вказуючи на його домінуючу роль в аналізі мовної особистості Ю. Яновського, логічним є питання про критерії виділення мовного символу **жінка** з корпусу текстів митця, включення його до центральної системи мовних символів ідіостилю Ю. Яновського. Для відповіді на зазначене питання звернемося безпосередньо до мовного матеріалу, що свідчить про семантико-стилістичний паралелізм у функціонуванні домінуючих мовних символів, важливою особливістю яких є "формування цілісного семантичного поля, в якому функціонують вторинні символи або інші стилістичні засоби як допоміжні"¹⁰.

Аналізований символ протиставляється й іншій, не менш хвилюючій, непередбачуваній стихії – **море** (який, безумовно, є одним із центральних, "вузлових" мовних символів ідіостилю Ю. Яновського). Паралельне вживання автором мовних одиниць, у яких символізовано почуття закоханості, відображає нову функцію вербалізованого символу **жінка**: "**Море** – це розпутьна красива **жінка**, яка хвилює більше за всіх цнотливих голубок. Ця жінка лише збуджує жагу, вашу шалену пристрасть." [ЮЯ, II, 38]

Іншим, не менш переконливим свідченням семантичного паралелізму домінуючих символів ідіостилю Ю. Яновського, є функціонування моделей **жінка/парус**, **жінка/степ**. Зокрема, для моряка, капітана корабля, для якого життя – морська просторинь, бриг ототожнюється з дружиною: "**Я – хазяїн. Бриг – моя. Це – мій жона**" [ЮЯ, II, 70]; молода дівчина, що прагне кохання, асоціюється з парусом (на що вказують порівняльні конструкції): "**То Ганка притулилася до мене, як парус** –

тремтливий і випнутий. Я увійшов у парус, як увиходить горішній вітер, і ми вдвох понеслися в одкрите море" [ЮЯ, II, 63]; більше того, "Кімната молодої, привабливої жінки завше **нагадує каюту**. Тільки в ілюмінатор може литися таке свіже повітря! Каюту застелено килимом, по стінах пурпуровий шовк, блакитний газ повис на люстрі, високе ліжко виглядає затишно – справжня койка. Вона може приспати натомлену людину" [ЮЯ, II, 54].

У мовотворчості Ю. Яновського представлені й інші лінгвостилістичні моделі на позначення семантичних паралелей, зокрема, **жінка-степ**: "Нових людей народять нам **степові плідні жінки**, ми можемо гинути спокійно" [ЮЯ, II, 206], адже **степ** в ідіостилі Ю. Яновського є "**незайманий**". Посутнім для аналізу вербалізованої авторської свідомості і місця в ній мовного символу **жінка** є також знання/ незнання законів Великого Лугу (апелюючи до моральних здобутків козаччини, автор системно вживає перифраз **Великий Луг** на позначення степу, що мислиться Ю. Яновським як сакральний простір): "... вона не знає звичаїв його предків з **Великого Лугу**, котрих не могла засмутити жіноча печаль" [ЮЯ, II, 268]; "Маршал замовк несподівано і зрадив звичай своїх предків з **Великого Лугу**: пожалів жінку" [ЮЯ, II, 274].

Натомість наступні контексти увиразнюють семантичні процеси мейоризації емоційно-експресивної оцінки досліджуваного мовного символу як естетичної категорії: "...ніяка красуня в світі не дасть вам стільки насолоди, бо вона є й залишиться **першою жінкою, першою любов'ю**" [ЮЯ, II, 38].

Загалом, для функціонування мовного символу **жінка** в ідіостилі Ю. Яновського системним є використання "гри слів" - терміна, що вперше з'явився у працях Л. Вітгенштейна ("мовна гра"¹¹). Т.О.Грідіна, розвиваючи ідеї відомого філософа в аспекті лінгвопрагматики, у своїй роботі "Мовна гра: стереотип і творчість" вказує на те, що "ефект мовної гри зумовлений включенням знака до нового асоціативного контексту, який забезпечує прогноз сприйняття мовних одиниць із розрахунком на певну (запрограмовану) реакцію адресата"¹². Що стосується ідіостилі Ю. Яновського, то автор свідомо моделює, що

грунтуються передусім на метафоричних, метонімічних перенесеннях. Зокрема, надзвичайно важливим для Ю. Яновського є увиразнення мовносимвольного ряду **очі, руки, волосся**.

Таким чином, виникають метонімічні означення стосовно контекстного окреслення аналізованого мовного символу в ідіостилі Ю. Яновського: *"Вона звикла до рук, що простягалися її обняти. **Замацане тіло** відпочиває зараз і відновлює кінчики чулих нервів"* [ЮЯ, II, 49], *"Вона тримала капелюх у **руках**, і її **золоте волосся** куйовдив вітер. Одежі на ній наче зовсім не було – так вітер дмухав на легку тканину"* [ЮЯ, II, 49], *"Я зазираю у **безконечно лагідні очі Тайах**"* [ЮЯ, II, 53].

Не можна оминати семантики функціонування мовного символу **жінка**, що набуває показових тропеїчних нашарувань на позначення найвищого призначення – продовжувачки роду людського. Зокрема, в ідіостилі Ю. Яновського досить системно й частотно представлено авторську семантику наступних контекстних одиниць: *"Після цього ми побачили, як **родить жінка**. Її ноги, посинілі від болю, **тремтять і тремтять повний живіт**. Ось що в нас є ще незмінного з перших років людського розвитку – його ніколи не перейде й не полегшить. Повсякчасне нагадування тих колосальних просторів, що їх перейшло людство"* [ЮЯ, II, 10]; *"**Жінка починає родити. О найсвятиша радосте народження дитини! О глибока повага до мук матері! О радість життя!**"* [ЮЯ, II, 10]. Окрім того, жінки *"всі хотіли **повиходити заміж і колисати дітей, щоб дитячі руки хватили нас за груди, вимагаючи молока**"* [ЮЯ, II, 101].

Виразним в авторському значенні є функціонування в текстах перифразу **"лібхен"**, що інтерпретується в лінгвоестетичній системі **"кохати й бути коханою"**. Однак варто зацентувати дослідницьку увагу на тому, що в ієрархічній моделі художньої свідомості Ю. Яновського семантико-стилістичної домінанти мовний символ **жінка** набуває передусім в образі творчої особистості – жінки-танцівниці.

Так, у ранньому романі "Майстер корабля" присутню роль відіграє образ Тайах, для якої танець – найвища духовна сутність, у творчості вона здатна пізнати життя: *"Одіж на ній*

лише підкреслює *довершеність жіночих форм, її обличчя блідне навіть крізь пудру. Вища статева насолода танка сходить на неї. Вона – в нестямі*" [ЮЯ, II, 19]; *"Вона не любила танцювати і танцювала холодно, коли не було в театрі знайомих. Їй здавалося тоді, що вся публіка чужа, як купа каміння, розкиданого по залі. Треба було їй когось, хто репрезентував би глядачів. Зате нам вона танцювала так, що ми захлиналися з гордості. Тоді викликала її захоплена зала безліч разів, і вона підходила до рампи, усміхаючися нам і кладучи руку на серце"* [ЮЯ, II, 50].

Проаналізований мовний матеріал дає змогу пояснити функціонально-стилістичне навантаження мовного символу **жінка** в мовотворчості Ю. Яновського, вказати на його домінуючу роль в дослідженні ідіостилю митця, адже саме лінгвостилістичний аналіз мовносимвольного простору ідіостилю Ю. Яновського актуалізує настанову М. Рильського, висловлену ще в 60-х роках минулого століття: "Слід переглянути весь творчий доробок Яновського ... Переглянути і "Майстер корабля", що був свого часу таким же проявом творчих шукань і дерзань, як приміром, "Города и годы" К. Федіна, і "Чотири шаблі"¹³.

Відповідно, для визначення мовної домінуючої ідіостилю Ю. Яновського, що репрезентована системою мовних символів, доречно зважати на такі показники:

- 1) системність функціонування мовного символу в текстах письменника;
- 2) естетична маркованість мовного символу в мовотворчості Ю. Яновського;
- 3) семантико-контекстне домінування мовного символу в естетичній свідомості Ю. Яновського;
- 4) лінгвістичний статус означеної мовної домінуючої ідіостилю Ю. Яновського.

Цікаво, що кожен мовний символ, репрезентований у мовотворчості Ю. Яновського, має особливе місце та функціональне навантаження серед мовносимвольної системи

вербалізованого естетичного простору письменника, адже "у кожного самобутнього автора свій життєвий досвід, своє сприйняття дійсності й способи відображення її, з якими тісно пов'язані теми, задуми, ідеї, властиві саме цьому митцеві"¹⁴.

Саме семантичні перехрещення та паралелі доміантних та "периферійних" мовних символів дають змогу інтерпретувати авторську свідомість, визначити природу мовної доміанти ідіостилю Ю. Яновського, зважаючи на екстралінгвальні чинники впливу на формування мовної особистості митця. До того ж, проаналізований матеріал дає змогу означити антропоцентричний вектор сприйняття митцем художньої дійсності, адже поза сумнівом залишається те, що мовна доміанта ідіостилю Ю. Яновського скерована до розуміння авторського світу крізь призму мовного символу **ЛЮДИНА**, що, безумовно, набуває щоразу нового семантико-стилістичного звучання.

Таким чином, доміанта-символ **ЛЮДИНА** стає надбудовою тексту, формує цілісне семантичне поле, яке підпорядковує собі всі інші мовні елементи. Так, як частково репрезентований у пропонованому дослідженні символ **жінка**, що унаочнює позицію про свідому авторську настанову в доборі механізмів маркування мовних символів. А це, в свою чергу, сприяє пізнанню мовносимвольного простору та ієрархічної моделі вербалізації художнього світу письменника.

Відповідно, аналізуючи функціонування доміантних мовних символів в ідіостилі Ю. Яновського, зважаючи на їх важливість у питанні реконструкції та інтерпретації естетичної свідомості майстра слова, власне формування мовної особистості як насамперед лінгвостилістичної категорії, можемо з впевненістю стверджувати, що лінгвістичні дослідження мають ґрунтуватися на мовній пояснювальній здатності, що уможливило виникнення продуктивних інтерпретативних методик щодо функціонального навантаження мовних символів, коли йдеться про лінгвістичне обґрунтування авторського ідіостилю.

¹⁴Караулов Ю.Н. Руський язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов; отв. ред. Д.Н. Шмелев; АН СССР, Отд-ние лит. и яз.–

М. : Наука, 1987. – С. 13; ²Там само. – С. 27; ³Гнатюк Л.П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції : монографія / Л.П. Гнатюк. – К. : Київський університет, 2010. – С. 40; ⁴Ковалевська Т.Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : монографія / Т.Ю. Ковалевська. – Одеса : Астропринт, 2001. – С. 6; ⁵Караулов Ю.Н. Руський язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов; отв. ред. Д.Н. Шмелев; АН СССР, Отд-ние лит. и яз. – М. : Наука, 1987. – С. 27; ⁶Моклиця А.В. Мовні доміанти художніх стилів польського модернізму : автореф. дис. ... канд. філол. наук / А.В. Моклиця; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2006; ⁷Там само; ⁸Там само; ⁹Петров В.В. Язык и логическая теория: в поисках новой парадигмы / В.В. Петров // Вопросы языкознания. – 1998. – № 2. – С. 41; ¹⁰Моклиця А.В. Мовні доміанти художніх стилів польського модернізму : автореф. дис. ... канд. філол. наук / А.В. Моклиця; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2006; ¹¹Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып.16. – М. : Прогресс, 1985. – С. 79–128; ¹²Гридина Т.А. Языковая игра: стереотипы и творчество / Т.А. Гридина. – Екатеринбург, 1996. – 214 с.; ¹³Рильський М.Т. Вечірні розмови. Нариси. Статті / М.Т. Рильський. – К. : ДВХЛ, 1964. – С. 199; ¹⁴Гнатюк М.М. Юрій Яновський : текст і авантекст : монографія / М.М. Гнатюк. – К., Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. – С. 8.

Список умовних скорочень назв джерел

ЮЯ, II – Яновський Ю.І. Твори : В 5-ти т. / Ю.І. Яновський; [редкол. І.О. Дзевєрін (голова) та ін.]. – К. : Дніпро, 1983. – Т. 2. Романи / Упоряд. К.П. Волинський, М. Острик; Післям. М. Пархоменка. – 424 с.

ЮЯ, V – Яновський Ю.І. Твори : В 5-ти т. / Ю.І. Яновський; [редкол. І.О. Дзевєрін (голова) та ін.]. – К. : Дніпро, 1983. – Т. 5. Вірші. Публіцистика. Роздуми про літературу. Листи / Упоряд., приміт. К.П. Волинський. – 382 с.